

így: „koszt fn 1. *Áll. Orvos* Állatokban előforduló...”, majd „koszt fn 1. *biz* Étkezés ill. ehhez való élelem...”, majd „kosztol tn”... stb. Az egész cikk amellet, hogy hódolat a nagy elődnek, persze tréfa is egyben, hiszen jól tudja mindenki, hogy a szavak etimológiailag nem így épülnek fel (ezért „déliabó” ez az etimológia, és milyen sok van Kosztolányiból ebben a „déliabó”-ban is!). De tréfassága mellett is meg tudja mutatni azt, hogy Kosztolányi nevében, ha nem is feltétlenül tudatosan, de mindazok a jelentések, asszociációk kénytelen-kelletlen benne vannak, melyekre Zalán Tibor a nevet szétzedte. Hogy Kosztolányi például bizonyosan koszt, azaz táplálék annak, aki a szavakból él.

S ha már a kosztolásnál és a költészetnél vagyunk: a kötetben lévő első vers (merthogy a kötet ilyeneket is tartalmaz), melynek Zalán Tibor nemes egyszerűséggel a *Költészet* címet adta, valami kivételes groteskséggel beszél arról, hogy a költészet által ami szenvedések árán, belső fájdalom következtében kijön belőlünk, az egyben táplálékunkká is válik: „Reggel vért hánytam / Majd kisütöm ebédre / Harmadnapja nem.” A kötet tartalmaz tehát néhány verset is, jobban mondva haikut, mert kizárólag ebből a műfajból tett költeményeket a szerző válogatásába, és így természetesen az előbb idézett mű is ide tartozik. Az (*és néhány haiku-megforgatás*) című cikkben találkozunk nyolc haikuval, melyek páronként egymás variációi, tehát valóban „megforgatásai”. Ezzel a költő betekintést enged egy kicsit mesterségének műhelytitkaiba, és remekül illusztrálja azt, amit *A versformáról* című írásában kifejt arra a kérdésre válaszolva, hogy „minek kötött formában írni”: „Mindössze arra hívtam föl a figyelmüket hogy a formai kötöttség — a haikunál az öt-hét-öt szótag — rengeteg szócsere, egyúttal a szavak sokszorosán variált föltalálására kényszeríti a vers megalkotóját. Magyarán, az ember ilyenkor használni kezdi a nyelvet, a nyelvi készetet nemcsak felhasználja vagy elhasználja azt.”

A kötetben persze nem csak a költészetéről vagy a haikuról találunk írásokat. Másik nagy témája a kötetnek Zalán Tibor másik mestersége, a színház. Ad egy elbűvölően színes leírást a kulisszák mögötti életről shakespeare-i reminiscenciákkal megtűzdelve, majd egy másik írásában elgondolkodik a dráma elméletéről. Emléket állít régen elfeledett költőknek és olyanoknak is, akiket egyáltalán nem felejtettünk még el, mint például Weöres Sándor, de közelebbi témákat is felhoz, mint a plakátok ízléstelen és igazságtalan rongálását, például hogy az „Ákos nevű elhíresedett zenész”-nek Hitler-bajuszt rajzolnak, de azt a tapasztalatát is megosztja, hogy úgy tűnik, nem tud ez a társadalom már nevetni, csak röhögni, mások kárán derülni.

Zalán Tibor könyörtelen tekintettel néz végig hazánk szellemi birodalmán, megvonja a mérleget. Szinte öreges nosztalgiával gondol a „régibb időkre, amikor még...”, aztán mintha meghökölne ettől, és igyekszik újra laza lenni és közvetlen, hiszen mégis ő az a Zalán Tibor, aki anno a diákjaival Pink Floydot hallgatott oroszórán, de közvetlensége van hogy inkább csak pongyolaság maradjon. „...a Himnusz időről időre basztatják. Jobb szó nem jut eszembe...” Hát, talán nem ártott volna itt még egy kicsit gondolkodni a jobb szón, mert az ilyen trágárságban, mely itt-ott felbukkan a kötetben, ugyan semmi szellemes nincsen, de még a felszabadító indulat sem érződik át rajta. De nem így *A játékról* című írásában, melyben egy férfi próbál kicsikarni választottjából a pusztaszexuális együttlét helyett némi erotikát is sikertelenül, mert a nő csak a funkcionális testi élvezetre kapható. Itt nagyon jól, mondhatnám ízlésesen van elhelyezve az ízléstelenség. Ez az írás valójában nem is esszé, hanem egy kisebb novella, és így ez él a legjobban a „nem tudom” szókratészi gesztusával, merthogy minden irodalmi műben benne van ez a gesztus. Ugyan hogyan is lehetne kommentálni ezt a rideg, hideglelős jelenetet?

Összességében tehát érdemes kézbe venni a könyvet, forgatgatni, és hagyni, hogy figyelmes és pontos látásával, múltgyászos hangulatával, rögtönzött bölcsességeivel visszaringasson minket egy olyan időnek a hangulatába, mikor a szónak még elevensége, szépsége és erkölcsé volt a mindennapi életben is. (*Napkiút Kiadó*, Budapest, 2017)

PÁLI ATTILA

SÁRKÖZI MÁTYÁS: „MI ERŐSEBB: A DAL VAGY AZ ORKÁN?” Sárközi György életpályája

„Apámat hét éves koromban láttam utoljára. Menlevélét semmibe véve, akkor vitték előbb budapesti kényszermunkára, majd a balfi táborka, ahová már odahallatszott az orosz ágyúk dörgése, amikor éhen halt. Vannak róla gyermekkori emlékeim” — olvashatjuk a szerző, Sárközi Mátyás sorait édesapja, az izraelita, majd áttért katolikus költő, Sárközi György életpályáját bemutató kötet hátlapján. Az életút mellett átfogó képet kapunk egyúttal a századelőt és a két világháborút övező irodalmi, kulturális életről is, amelyben Sárközi György a népi írók táborának vezéralakjává emelkedett.

„Félénk fiú voltam, fukar a szóban, de kapzsi mások szavára, | Betűfaló, kíváncsi, tőprengő félig megismert titkokon.” Így ír ifjúkori önmagáról a harmincas éveik elején járó Sárközi György *Önéletrajz* című versében, melyben egyúttal a váci piarista

gimnáziumban eltöltött éveire emlékszik, ahol megismerkedett a keresztény étosz és a humanista, hazafias lelkiület szellemiségével. Még kereste saját hangját, amikor a fiatal György — Szerb Antallal egyetemben — a Barabások tagja lett, amely önképzőkört Benedek Elek fia, Benedek Marcell hívta életre. Tagjai „fiatalos küldetéstudatukban egy irodalmi reneszánsz derékhadának képzeltek magukat. (...) Egyszerre rajongtak Claudelért és André Gide-ért. Éjszakákba nyúló vitákon és végtelen margitszigeteki sétákon idézik a vezért kereső fiatalok áhítatával az új rend, a biztos hierarchia, a formai fegyelem költő-apostolat, Stefan Georget” (21.) — idézi Poszler György Szerb Antalról szóló tanulmányának sorait Sárközi Mátyás. Az ifjú költő Sárközi Györgyöt Osvát Ernő karolta fel, s vezette be a *Nyugat* világába. Ekkor jelent meg a *Nyugatban* a *Tizennyolcvenesek zsoltára* című verse, amelyben Kóhádi Zsolt — Sárközi György 1971-es monográfiusa — „a katolicizmus után sóvárgó gimnazista aszketikus izgalmát véli felfedezni” (26.), és amely szerint belső tilalom parancsolja el a katolikus Isten oltárától. 1921-ben jelent meg első kötetének címadó verse, az *Angyalok harca*, amely kapcsán Szabó Lőrinc kérdőre vonta barátját, „hogy miért olyannyira lélekközpontú a költészete, miért nem veti a pillantását a kor társadalmi problémáira. (...) Nem gondolta, hogy ettől Sárközi megbántódik. Pedig ez történt.” (34.) Ugyanis „Sárközi György határozottan elkötelezte magát katolicizmusa líraivá esztétizált megvallása mellett, tudott róla, hogy nem jár a fellegekben, nagyon is érzékeny a magyar társadalom realitásai iránt”. (35.) Vallásos meggyőződése és költői hangja az évek során tovább erősödött, határozott formát nyert. Babits a *Nyugat* 1926-os első számában így méltatta Sárközit: „mélyen vallásos lélek, ki a föld virágaitól az ég csillagain át egyenesen az istenig szárnyal... Valami bűnbeesés előtti költészet ez.” (37.) E gondolathoz kapcsolódik, de már egy féltő hanggal egészült ki Komlós Aladár megjegyzése Sárközi második verseskötetéről, miszerint „úgy érzi, a rossz felé futó világ mostanra bűnbe ejtette a fiatal költőt, ujjongását kétségbeesés váltja fel, emberileg és művészileg egyaránt bizonytalanabbá vált”. (53.) De mindeközben elindult a próza útján, recenziókat közölt a *Nyugatban*, többek között Tamási Áron és Márai Sándor műveiről, valamint műfordításokat vállalt az Athenaeum Kiadó munkatársaként. 1932-ben már befutott regényíró, radikális publicista, a kortárs költészet elismert alakja volt. 1935-től a *Magyarország* rendszeres cikkírója lett, ahol a Zilahy Lajostól eredő reformista szellemi front gondolatához csatlakozva a népi írók Móricz Zsigmond, Illyés Gyula, Féja Géza, Né-

meth László és Tamási Áron nevével fémjelzett táborához csatlakozott. A társadalmi változások igényével fellépő Új Szellemi Front cikksorozatában Illyés, Kosztolányi, József Attila és Ignóus Pál a középosztály kérdésével foglalkozott, míg Sárközi György „a társadalmi „fent és lent” jelenségére mutatott rá”. (89.) Írói küldetéstudatában egyre nagyobb hangsúlyt kapott a társadalmi szerepvállalás gondolata: „az író azért író, hogy fájjon neki, ami másnak fáj, százszorosán fájjon neki a mezítelen talpakba fúródó tüske” — írja Sárközi György *Gondolatok a könyvtárban* című esszéjében. S hogy mennyire fáj Sárközinek az a bizonyos tüske, azt jól mutatja a Németh Lászlótól átvett *Válasz* című folyóirat szerkesztői posztján végzett munkája, amely a Márciusi Front képviseletében teljesedett ki. Feladatát a magyar népismeret és az új nemzeti tudat megerősítésében látta, ám a népi írók elleni perek kezdetével a Front 1938-ra feloszlott. Az 1930-as évek Magyarország a társadalmi reformok igényének színterévé változott. A *Válasz* és a *Magyarország felfedezése* sorozat szerkesztőjeként Sárközi a népi hangsúlyú irodalmi törekvéseknek nyújtott teret, ekkor jelent meg Féja Géza *Viharsarokja*, Erdei Ferenc *Futóhomokja*, Ortutay Gyula *Szolgák és szabadok*, valamint Szabó Ferenc *Cifra nyomorúság* című kötete. Majd sor került a szociográfus írók — így Sárközi György — perbefogására nemzetragalmazás és osztályellenes izgatás címen. 1939. május 5-én a második zsidótörvény életbe lépésével megkezdődött a sorozatos hányattatások időszaka, 1941. augusztus 4-én pedig meghalt Sárközi egyik legfőbb mentora, Babits Mihály. Halálával — a nevéhez kötődő lapengedély miatt — megszűnt a *Nyugat*, amelynek szellemiségét Illyés Gyula a *Magyar Csillagban* vitte tovább. A lap vállalta az üldözött írók műveinek közlését, így Sárközi számára is az utolsó megjelenési lehetőségek egyike volt. Harmadik verseskötetének legfontosabb darabja a *Higgy a csodában!* címadó vers, amelyről Illyés így írt: „a csoda, amiben hinnünk kell, az, hogy az ember mégis megmenti a világot, a társadalom jobb jövőjét, bármily sötét hatalmak fenyegetik őt is, azt is”. (133.) A sötét hatalmak a nyilas hatalomátvétel után Sárközi Györgyöt is elérték, a zsidótörvények alóli mentesítését figyelmen kívül hagyva budapesti kényszermunkára ítélték, majd a balfi munkatáborba küldték, ahol Szerb Antal és annak öccse, Halász Gábor után 1945. március 8-án végelgyengülésben ő is életét veszítette.

Sárközi Mátyás fiatalon elveszítette édesapját, maga a kötet mégis az életút átfogó ismeretéről tanuskodik, így részletes és hű képet ad Sárközi György munkásságáról. Az írás nem nélkülözi a szakmai tárgyilagosságot, ugyanakkor végig

érezzük a fiú apa iránti tiszteletét: a magánéleti szállal való óvatos és finom bánásmódot. Az életrajz megírásával és megjelenésével azon missziójának tesz eleget, amely szerint egy költő halhatatlanságának és munkásságának „mérceje nem más, mint az irodalomszeretők tudatában fennmaradó verseinek a száma, idézettsége, megbecsülése”. (150.) (*Kortárs*, Budapest, 2017)

GOMBOR LILI

JOSEPH-MARIE VERLINDE: A TILTOTT TAPASZTALAT Az asramtól a monostorig

Nem tudok egyetérteni azokkal, akik temetik Európa vallásosságát, és kongatják a vészharangot az egyre terjedő ateizmusra figyelmeztetve. Nem az istentagadás terjed ma Európában, hanem a különféle alternatív „vallások”, spirituális utak, amelyek vonzzák azokat, akiknek a személyes hitük kiüresedett, vagy akik számára a kereszténység hitelét veszítette. A művelt, nyugati kultúrában futótűzként terjednek a legegyszerűbb babonások. Figyeljük meg: akik a tudomány fejlődésére hivatkozva, önnön felvilágosultságuk teljes tudatában mereven elutasítják Istent mint Teremtőt és a világot tenyerén hordozó szerető lényt, minden fenntartás nélkül olvassák a hetilapok horoszkópjait, elhiszik a jósnő tanácsait, járnak boldogságkurzusokra, vagy vásárolnak egyszerű cukorgolyócskát a gyógyulás reményében. A túlracionalizált, hedonizmusban megcsömörlött ember misztikára való belső vágyódása ez. Ha már mindenáron kongatni akarjuk a vészharangot, akkor fel kell hívnunk a figyelmet rá, hogy az a valóságos tapasztalat, amire minden ember vágyik, megtalálható a keresztény hitünkben, hiteles istentapasztalatok formájában. Ám legfőképpen arra, hogy a keresztény gyökereinktől alapvetően különböző spirituális irányzatok meglehetősen sok veszélyt hordoznak magukban. Erre hívja fel a figyelmet a Joseph-Marie Verlinde atyával készült interjúkötet, *A tiltott tapasztalat*, amely a Szent István Társulat gondozásában jelent meg.

Verlinde atya Belgiumban született, vallásos családban. Kiváló tanulmányi eredményei lehetővé tették, hogy korán elkezdje az egyetemi tanulmányait Gentben, és húszévesen már természettudományos mesterdiplomát szerezzen. Spirituális tapasztalatokat keresve találkozott a New Age-dzsel, és elkezdte elsajátítani a transzcendentális meditációt. Ez a hinduista, védikus technika hivatott segíteni a meditálót, hogy magasabb tudatállapotba kerüljön, amelyben teljesebben meg tudja valósítani önmagát. Buzgósá-

gára és fogékonyságára egy Európában tanító guru is felfigyelt, és maga mellé fogadta. Ezután hosszú évek következtek, melyek során elsajátította a hinduizmus alapjait, és még mélyebben elmerült a keleti, spirituális gyakorlatokban. Könyvében vall arról, hogy hogyan hatolt egyre mélyebbre a tanok ismeretében, miközben — minden figyelmeztető jel ellenére — azt gondolta, hogy az általa gyakorolt technikák megférnek a kereszténység mellett. Mígnem eljött egy pillanat, amikor mélyen megérintette Isten jelenléte, és egyértelművé vált számára, hogy rossz úton jár.

Könyvében részletesen mesél útjáról, és feltárja azokat a pontokat, ahol a kereszténység szöges ellentétben áll a hinduizmussal és a buddhizmussal, annak ellenére, hogy a guruk tagadják ezt az ellentétet, és igyekeznek úgy beállítani a meditációs technikákat, mint olyanokat, amik vallástól függetlenül gyakorolhatók. Beszámol olyan esetekről, amikor az általa követett guru kifakad alapvető keresztény értékek ellen, mint például a szegények megsegítése (mondván, hogy nem szabad beleavatkozni mások karmájába), vagy a keresztire feszített Jézus imádása (szerinte egy Isten nem halhat meg keresztben). Ezek a figyelmeztető jelek, és több valódi istentapasztalat álltak végül össze egy belső bizonyossággá, hogy rossz úton jár, döntenie kell. Így hosszú kitérő után végül Joseph-Marie Verlinde visszatért Belgiumba, ahol elvégezte a teológiát, és pappá szentelték.

A tiltott tapasztalat megrázó erejű tanúságtétel az ember misztika utáni vágyódásának zsákutcájáról és hiteles Istenre találásáról. Verlinde atya nyíltan, őszintén és mindenki számára érthető nyelven beszél saját útkereséséről, és hívja fel a figyelmet a keleti lelkiiségekben rejlő veszélyekre. Bírálja a szinkretizmust, a New Age különféle irányzatait, elemzi a buddhizmus és a kereszténység közti különbséget, a hitélményt és az istenélményt, szembeállítja a keresztény misztikát más vallások misztikus irányzataival. Szavaiából kiérződik a lelkiéletben való jártassága és bölcsessége. Igazi lelkiatyaként képes lényegre törően és egyszerűen megvilágítani, hogy mi húzódik meg egy-egy spirituális tapasztalat mögött. Kár, hogy a kereszténység és a többi nagy világvallás között a II. Vatikáni zsinat által kezdeményezett párbeszédre nem tér ki.

Talán az interjú mint műfaj nem volt a legszerencsésebb választás, a kérdések olykor csaponganak a témák között, ami kissé nehézkessé teszi az olvasást, de aki kezébe veszi a könyvet, minden bizonnyal nehezen tudja majd letenni. (Ford. Karssai Nóra; *Szent István Társulat*, Budapest, 2017)

HODÁSZ ANDRÁS